

کیفیات ذهنی

یاسر پور اسامیل

کیفیات ذهنی (qualia) چگونگی تجربه پدیداری و درونی حالات ذهنی هستند؛ تاسم نیگل آن را به «کیفیات تجربه کردن، یا کیفیات فاعل تجربه بودن» تعبیر کرده است. کیفیات ذهنی از طریق شهود (زوان شناسی عامیانه با درون نگری) قابل تشخیص اند و در مسیر تبیین فیزیکی حالات ذهنی همواره مشکل ساز بوده اند، هر نظریه ای درباره حالات ذهنی باید در برابر کیفیات ذهنی واکنشی نشان دهد؛ یا آن را به کلی حذف کند (حذف گرایی) یا برای اثبات این همانی آن با یک ویژگی فیزیکی تلاشی کند

(این همانی روانی - فیزیکی) با آنها را ویژگی های غیر فیزیکی بداند (دوگانه انگاری ویژگی ها). اشکالاتی بر فیزیکالیسم (نظریه این همانی) و کارکردگرایی از طریق کیفیات ذهنی وارد شده است. در این نوشته به بعضی از این اشکالات اشاره می کند.

برهان معرفت
تاسم نیگل و فرنگ جکسن استدلالی را علیه فیزیکالیسم ترتیب داده اند که به «برهان معرفت» شهرت یافته است. لب اشکال این است؛ ممکن است کسی به همه ویژگی های

آزمون فکری دیگری را مطرح می کند. فرض کنید «ماری» همه عمرش را در یک اتاق سیاه و سفید سپری کرده است؛ او از طریق جملات سیاه و سفید، تلوزیون سیاه و سفید و... همه دانسته های فیزیکی مربوط به رنگ ها را می داند اما هرگز هیچ رنگی را تجربه نکرده است (فرض کنید حتی رنگ پوست و بدن خودش را هم نمی بیند). حال فرض کنید که ماری از اتاق سیاه و سفید آزاد می شود و آسمان و گیاه های قرمز را می بیند. آیا ماری با بدین آسمان و گل معرفت جدیدی به دست آورده است؟ شهود پاسخ مثبت است. اگر ماره همه امور فیزیکی مربوط به رنگ را می دانسته، اما با دیدن رنگ قرمز و آبی معرفت جدیدی به دست آورده، نتیجه می شود که کیفیات ذهنی تجربه رنگ یک امر فیزیکی نیست. این استدلال در رد فیزیکالیسم به کار رفته است، اما می توان از آن رد کارکردگرایی هم استفاده کرد: فرض کنید ماری همه روابط کارکردی مربوط به ادراک رنگ را می داند، اما با دیدن رنگ معرفت جدیدی کسب می کند پس رنگ همان رابطه کارکردی نیست؛ یا در مورد استدلال نیگل؛ فرض کنید ما همه روابط کارکردی مربوط به تجربه خفاش بودن را می دانیم، اما هنوز کیفیات درونی خفاش بودن را نمی دانیم، پس کیفیات ذهنی همان رابطه کارکردی نیست. چرچلند و دیگران به این استدلال اعتراضاتی کرده اند و جکسن دوباره به این اعتراضات پاسخ داده است، بیان همه این بحث ها در این نوشته نمی گنجد.

کیفیات مفقود
اشکال کیفیات مفقود به کارکردگرایی (و مفروضات علم شناختی) وارد می شود. اگر انسان را قابل توصیف به صورت محاسباتی بداندیم (این از مفروضات علم شناختی و بعضی از نظریه های کارکردگرایی است)، در این صورت «حسد که به طور نظری» ساختن روایتی که از لحاظ محاسباتی با انسان یکسان باشد، ممکن خواهد بود. اما مشکل این است: کیفیات ذهنی دارد، یعنی چیزی وجود دارد که کیفیات انسان بودن است. آیا این ربات مفروض هم کیفیات ذهنی دارد؟ به نظر می رسد که کیفیات ذهنی در مورد ربات مفقود باشد و

از آنجا که کیفیات ذهنی از مقومات ذهنی است، معلوم می شود که توصیف محاسباتی (یا کارکردی) با ذهن مندی هم از بیست. البته فیلسوفانی مانند ویلیام لایکن، ایلینت سوسر و دیدگران با افزودن قید «غایت شناختی» و جزئیات فیزیولوژیک به کارکرد می کوشند تا این مشکل را از میان بردارند. اما این کار موجب می شود که اشکال حصرگرایی (chauvinism) آسانی بر آن وارد شود (البته نند بلاک در کتاب جدیدش «آگاهی» کار کرد و باز نمود - ۲۰۰۷ - می گوید؛ حصرگرایی، دیگر به نظر کارکردگراییان یک معضل نیست بلکه یک راهکار است).

کیفیات معکوس
اشکال کیفیات معکوس هم بر فیزیکالیسم می تواند وارد شود هم بر کارکردگرایی. اشکال کیفیات معکوس بر فیزیکالیسم بدین ترتیب است؛ ممکن است چیزهایی را که هم قرمز می بینم شما هم ببینید و چیزهایی هم سبز می بینم شما قرمز ببینید در حالی که هر دوی ما آنها را به طور یکسان «قرمز» و «سبز» می نامیم؛ برای مثال، هر دوی ما چمن را «سبز» می نامیم ولی من آن را سبز و شما آن را قرمز می بینید. همچنین فرض می کنیم که حالات عصبی ما هنگام دیدن چمن یکسان است؛ در اینجا با اینکه هر دوی ما هنگام دیدن چمن حالت عصبی یکسانی داریم، کیفیات ذهنی ما متفاوت است. این نشان می دهد که فیزیکالیسم نمی تواند کیفیات ذهنی را تبیین کند (زیرا تفاوت های کیفی به وسیله تفاوت های فیزیکی تبیین نمی شوند). همین اشکال را می توان بر کارکردگرایی هم وارد کرد؛ در مورد فوق هر دوی ما حالات کارکردی یکسان داریم؛ هر دوی ما ورودی چمن در دریافت می کنیم و خروجی رفتار-گفتاری «این سبز است» را صادر می کنیم. اگر آن طور که کارکردگرایی ادعا می کند، حالات ذهنی به وسیله روابط با همین ورودی ها و خروجی ها تعیین شوند، در این مورد کیفیات ذهنی سبز من و کیفیات ذهنی قرمز شما باید یکی باشند در حالی که این طور نیست. به این اشکالات پاسخ های داده شده است که می توان در کتاب ها و مقالات مفصل تر فلسفه ذهن یافت.

کتاب اندیشه

انسان برای خویشتن

پژوهشی در روانشناسی اخلاق

- **اریک فروم**
- **ترجمه امیر تیریزی**
- **انتشارات بهجت**
- **کتاب انسان برای خویشتن**

خویشتن، در واقع پژوهشی در روانشناسی اخلاق به شمار می رود.

اریک فروم در این اثر از بسیاری از جهات دیدگاهی مشابه دیدگاه اثر دیگر خود با عنوان «گریز از آزادی» برگزیده است و به این اعتبار می توان این اثر را ادامه مباحث «گریز از آزادی» دانست. در کتاب «گریز از آزادی» فروم می کوشد تا فرار انسان امروزی را از خود آزادی خویش مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد و درباره اصول اخلاقی، هنجارها و نظریه های علمی که در درک نفس و استعدادهای نهایی انسان ذهنشمن است، می پردازد. فروم در کتاب انسان برای خویشتن، به قرائتی انسان گریانه از اندیشه های مارکسیستی روی می آورد.

شاید برخی از این که در یک اثر روانکاوانه به مسائل اخلاقی پرداخته می شود متعجب شوند، اما اریک فروم سخت بر این عقیده ای می گذارد که روانشناسی به تنها نباید قضایای اخلاقی فرد را در نظر دارد، بلکه می تواند یا بست بنای هنجارهای ما از ارزش و عینی رفتار در نظر گرفته شود و بر اساس همین رویکرد، آدمی نمی تواند مسائل اخلاقی را از بررسی های شخصی به چه به لحاظ تئوری و چه به لحاظ تشخیص بیماری - حذف کند.

البته این عقیده فروم با گرایش متداول در روانشناسی کنونی که بر سازگاری و هماهنگی و «خوبی» تأکید دارد و طرفدار سببی گرای اخلاقی است، متعارض است.

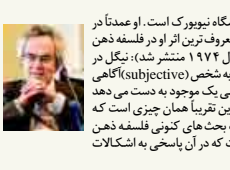
چداکردن روانشناسی از اصول اخلاقی روشی به نیست جدید است. اندیشمندان بزرگ اخلاق اومانیستی قدیم - که مبنای این کتاب بر اثر آنان استوار است- فیلسوف و روانشناسانی بودند که عقیده داشتند درک طبع انسانی و فهم ارزش ها و هنجارهای زندگی بشر وابسته به یکدیگرند.

یونگ، روانکاو مشهور، بر این باور است که روانشناسی و درمان روانی، با مسائل اخلاقی و فلسفی انسان وابستگی ذاتی دارند. ولی همین این که این عقیده به خودی خود دارای اهمیت شایانی است، توجه فلسفی یونگ به واکنشی برض فرید منجر شده، نه به جنبه های فلسفی پس از او. از طرف دیگر سهم بسیاری در پیشرفت تفکر اخلاقی دارند درباره ارزش ها معنقد به نسبت بودند، عقیده ای که به عقاید اریک فروم از من می هم در تکامل تئوری اخلاق و هم در پیشرفت روانشناسی دانست.

با توجه به این نظر فروم که روانشناسی از فلسفه و اصول اخلاقی و جامعه شناسی و اقتصاد جدایی ناپذیر است، او در کتاب انسان برای خویشتن، بر مسائل فلسفی و روانشناسی تأکید می گذارد.

برخی انتظار دارند که کتاب های روانشناسی راه رسیدن به شادکامی یا آرامش فکری، را نشان دهند و علاج و نسخه آن را ارائه کنند اما این کتاب محتوی چنین راهنمایی ها و توصیه های نیست، بلکه حاوی تئوری هایی برای روشن کردن مسأله اصول اخلاقی و روانشناسی است. هدف این کتاب این است که خواننده را وادار به پرسش از خود کند نه این که او را آرامش و تسکین بخشد.

درباره تاسم نیگل

تاسم نیگل (متولد ۱۹۳۷) استاد فلسفه و حقوق در دانشگاه نیویورک است. او عمدتاً در زمینه فلسفه ذهن، فلسفه سیاسی و اخلاق کار می کند. معروف ترین اثر او در فلسفه ذهن مقاله «خفاش بودن چه کیفیتی دارد» است که در سال ۱۹۷۴ منتشر شد؛ نیگل در این مقاله برهان معرفت را مطرح می کند و بر خصیصه قائم به شخص (subjective) آگاهی یا جنبه کیفی آن می یابد. ملاکی که نیگل برای آگاهی یک موجود به دست می دهد وجود چیزی است که «کیفیات آن موجود بودن» است؛ این تقریباً همان چیزی است که منجر به مشکل دشوار آگاهی شد؛ مشکلی که محور اغلب بحث های کنونی فلسفه ذهن است. از مهم دیگر نیگل «ارزش ذاتی روانی - فیزیکی» است که در آن پاسخی به اشکالات کریکی بر این همانی ذهن و مغز ارائه می دهد.

برای مطالعه بیشتر

- **یاسر مفضل و سوسمدنی راز اندرویدی درباره کیفیات ذهنی**
www.uoguelph.ca/abailey/paper/s/dissertation.pdf
- **مقاله حذف کیفیات ذهنی (Quining Qualia): از ندیل دنت از مقالات اصلی منکران کیفیات ذهنی است؛ متن اصلی این مقاله در نشانی زیر قابل دریافت است:**
<http://ase.tufts.edu/cogstud/papers/quinquall.htm#qualia>
- **ترجمه مقاله دنت ا می توانید در نشانی زیر ببینید:**
<http://phil-mind.blogfa.com/post-34.aspx>
- **چند مقاله انگلیسی درباره کیفیات ذهنی از سایت دیوید چالمرز می توانید دریافت کنید:**
<http://consc.net/online/1.htm#qualia>
- **همچنین کتابخانه کاملی از این بحث در اینجا قابل دسترسی است:**
<http://consc.net/bib/1io/1.htm#1.7>

انتبه خواهد آمد

در نوشته بعدی مباحث «اراده آزاد» را در فلسفه ذهن بیان خواهیم کرد؛ دیدگاه های فیزیکالیستی در فلسفه ذهن برای تبیین اراده آزاد با مشکلات زیادی روبرو هستند.

تلفن گروه اندیشه ۸۸۷۶۱۲۵۷

خانه و کاشانه خود را نزد ما بیمه کنید.

بیمه ایران

www.iraninsurance.ir

شرکت بیمه ایران

آگهی فراخوان پیمانکار

شماره ۸۶/۵

شرکت بیمه ایران جهت برقراری قرارداد همکاری جهت اجرای پروژه های مختلف در زمینه های مختلف اعلام می نماید.

موضوع: **تعمیرات و نگهداری تجهیزات و ماشین های سنگین در شرکت بیمه ایران**

تاریخ: **۱۳۸۶/۰۷/۰۴**

محل: **تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۳۳، طبقه ۱۳**

موضوع: **تعمیرات و نگهداری تجهیزات و ماشین های سنگین در شرکت بیمه ایران**

تاریخ: **۱۳۸۶/۰۷/۰۴**

محل: **تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۳۳، طبقه ۱۳**

آگهی فراخوان پیمانکار

تعمیرات و نگهداری تجهیزات و ماشین های سنگین در شرکت بیمه ایران

شرکت بیمه ایران جهت برقراری قرارداد همکاری جهت اجرای پروژه های مختلف در زمینه های مختلف اعلام می نماید.

موضوع: **تعمیرات و نگهداری تجهیزات و ماشین های سنگین در شرکت بیمه ایران**

تاریخ: **۱۳۸۶/۰۷/۰۴**

محل: **تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۳۳، طبقه ۱۳**

موضوع: **تعمیرات و نگهداری تجهیزات و ماشین های سنگین در شرکت بیمه ایران**

تاریخ: **۱۳۸۶/۰۷/۰۴**

محل: **تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۳۳، طبقه ۱۳**

« آگهی شناسایی پیمانکاران »

تجدید آگهی

سازمان آب و برق خویشتن در نظر دارد « پروژه حفالت و بهسازی خاکریز جلدی مسترس به تاج سد شهید عباسپور و ترمیم و حفالت کلورت چاه مسترسی به بیرونکله لول (ساندشی ذره ۷) » با شرایط ذیل را از طریق مناقسه به شرکت واحد سنجایش و افکار نماید. لذا از شرکت های واجد صلاحیت دعوت می شود با در دست داشتن تصویر رایج بندی سازمان مدیریت و برنامهریزی و قریش ویزین وجه به مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال به حساب جاری ۹۸۳۳۱ به نام سازمان آب و برق خویشتن نزد بانک ملی ایران شعبه مرکزی اهواز جهت خرید اسناد « ارزیابی توان اجرایی کار » از تاریخ درج این آگهی به مدت حداکثر ۳ روز، همه روز، ۸ ساعت ۸ صبح لغایت ۴ به آدرس:

اهواز - کیلیکراس - خیابان هفتم غربی - نیش فر سوم - ساختمان سام - پلاک ۱۳۶ - هیئت مدیران مشاور شراب مراجعه نمایند.

آخرین موعد تحویل اسناد تکمیل شده، ۱۰ روز بعد از درج این آگهی و محل تحویل اسناد نیز آدرس:

اهواز - بلوار گلستان - ساختمان پنج طبقه - طبقه دوم - مدیریت قراردادهای اتی - ۴۰۷ به نشانی:

ضمناً در صورت نیاز می توانید با شماره ۰۷۱-۳۳۸۸۵۰۱۴ تماس حاصل نمایید. شرایط حاکم بر پروژه به شرح ذیل می باشد:

۱. **تاریخها:** سازمان آب و برق خویشتن
۲. **محل اجرای پروژه:** شهرستان مسجد سلیمان (سد شهید عباسپور)
۳. **هزینه اجرای کار حدوداً:** ۱۰۵۱.۳۰۰ ریال
۴. **مدت اجرای کار:** ۵ ماه
۵. **رشته و پایه مورد نیاز:** رشته های رشته آب
۶. **محل تأمین اعتبار:** جاری

آگهی فراخوان شناسایی پیمانکار

شرکت مدیریت تولید برق هرمزگان در نظر دارد پروژه احداث و تعویض ایستگاه تقلیل فشار گاز مضرری مربوط به واحد ۴ بخاری ۳۲۰ مگاواتی نیروگاه را مطابق استاندارد و امکانات ریز و با در نظر گرفتن موقعیت و شرایط محل نصب، مشتمل بر طراحی، ساخت، نصب، ارتقاء، و تهیه و تعیین کلیه تجهیزات و ادوات و مصالح مورد نیاز به پیمانکار واحد سنجایش و افکار نماید.

مشخصات کلی ایستگاه عبارت است از: ظرفیت 16000000 kWh، تخلیل فشار 20PSI به 250%±5PSI و دارای فولدین ذخیره فر یک لاین رزرو می باشد. لذا بجهت تسهیل در کلیه پیمانکارانی که در زمینه احداث ایستگاه، تخصص، تجربه و توانایی لازم برخوردار می باشند دعوت به عمل می آید. مدارک مورد نیاز را به شرح ذیل ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ انتشار آگهی نوبت دوم به آدرس: بندرعباس، جاده اسکله شهید رجایی، شرکت مدیریت تولید برق هرمزگان، صندوق پستی ۷۹۴۵-۳۳۶۴ امور ترادکات ارسال و با تحویل در محل شرکت اقدام نمایند.

بدین معنی پس از انجام مراحل بررسی مدارک و بازدید نمایندگان کارفرما از امکانات و پروژه های انجام شده و یا در حرا اجرا پیشنهاد دهندگان، نسبت به تعیین صلاحیت پیمانکاران و دعوت از آنها در مناقشات آتی اقدام خواهد شد. متذکر می گردد ارائه مدارک هیچگونه حقی را برای متقاضیان شرکت در فراخوان ایجاد نمی نماید. متقاضیان در صورت نیاز به بازدید می توانند با در فرودست کسب و هماهنگی کلی اقدام نمایند. ضمناً شماره تلفن ۰۷۱-۵۱۱۱۳۳۳-۴۶۱ آماده پاسخگویی به اطلاعات بیشتر می باشد. آگهی فوق در سایت اینترنتی www.IPGMC.com نیز قابل رؤیت می باشد.

حفاظت مدارک مورد نیاز:

رشته اطلاعات کلی را به شرکت شامل: نام آدرس، ثبت اسناد، نامه بندی، موضوع فعالیت، ارائه لیست مشخصات پروژه (مجازی) انجام شده و در دست اجرای شرکت با ذکر مبلغ.

رشته تأییدیه ها و گواهی نامه های شرکت.

شرکت مدیریت تولید برق هرمزگان